

244

HOZZÁSZÓLÁSOK AZ ÉLET ÉS IRODALOM CIKKEIHEZ

Hiányzik egy szín

Kelt levelem a budapesti Népközársaság útján levő Művész cukrászdában. Hogy az idősebb korosztály könnyebben tájékozódjék: az egykori Andrassy úton, az egykori Kis-Zserbóban. Mert ez a helyiség — gondolom — legalább egyidős velem, pedig fölöttem is elszállt már hatvanegynéhány esztendő. S azért írom itt e levelet, mert kávéházba nem mehetek: Budapesten ugyanis kávéház többé nincs. Nemcsak magam járok a Művészbe, immár tizenkilenc esztendőre egyfolytában és mindennap, dolgozni és beszélgetni, más szakmabeliek is jönnek. Mindennap beül és itt dolgozik Tóth Eszter, Barabás Tibor; gyakorta jön, letelepedik és hosszan bámul a levegőbe, tehát dolgozik, Pilinszky János; jár ide Székely Magda, Gábor István, Mezei András, Gál György Sándor; és minék folytatam a névsort, eléggé változatos így is. És, hogy miért járnak-járunk ide? Mert jó dolog emberek közt lenni, és mégis magunkban.

Idáig értem, amikor megállt az asztalomnál kissé korlátolt, közhelyeket kedvelő ismerősöm, és elhangzott a már több ezerszer halott kérdés:

— Mondja, hogy tud maga dolgozni ilyen zajban?

Felnézek rá. Feleljek? Mit feleljek? Felelek:

— A vasesztergályos is megszokja a műhely zaját, nem is hallja már.

★

A csapdába estem magam is. Az élet aprócseprő jelenségeiről általában az írók és újságírók szoktak szólni, hiszen ez a mesterségük. Megérthető tehát, ha olykor íráscentrikusan szemlélik a világot. Az ES-ben minap megjelent cikk, *Bajor Nagy Ernő* szép kávéház-síratója is némileg egyoldalúan, az irodalom és kávéház viszonyának szemszögéből nézi a kérdést. S most, íme, magam is így jártam első soraimmal. Mintha a pesti kávéház — amíg létezett — az írók és csak az írók tanyája lett volna. Pedig nem az volt. Csak: az is. Erre példaként, Petőfitől József Attiláig, jó példaként, tessék visszala-pozni B. N. E. említett cikkéhez.

Írók és újságírók magánügye, legfeljebb szakmai ügye volna a kávéház? A harmincas évek több száz pesti kávéházát (csak a Nagykörúton negyvenkettőre emlékszem!) nemigen töltötték volna meg ennek a két foglalkozásnak úzói. De hiszen a Körút és Aradi utca sarkán volt Edisonba úgyszólván be sem lépett más, csak aki a bór-szakmában tevékenykedett. A Keletinél volt Corso kávéházba csak pincérek és zenészek jártak. Az Alkotmány utca sarkán, a Seemannba: ügyvédek. A Fészek kávéházba sakkozók, a Palermóba és más csendes helyiségekbe pedig nyugdíjasok. A MIÉNK kávéház

eredetileg képzőművész-törzshely volt, nevét is a Magyar Impreszionisták És Naturalisták Körétől kapta, aztán átalakult, törzsközönsege szinte csak nyomdászokból állt. A Simponba járt a Népszava szerkesztősege, a szociáldemokrata pártközpont munkásai és baráti körük, évtizedeken át. A Dunakorzó nyolc elegáns kávéházában szórakozó fiatalok és Pesten tartózkodó külföldiek ültek, a Klauzál utcai Polgári kávéházban csarnoki árusok és hordárok. A New York, a Japán, a Bucsinzky és még néhány, valóban az írók kávéháza volt. És így tovább: lehetne folytatni még.

Találkozóhely volt a budapesti kávéház; legtöbbször „klub pesti módra”, amelyet rokonfoglalkozású, egymást nagyrészt ismerő vagy megismerni kívánó emberek látogattak.

★

Munkások nem jártak kávéházba? Ez először is: nem igaz. Magam is sokszor ültem együtt fizikai munkás barátaimmal a Simponban, a MIÉNK-ben, az Oktogonban, persze csak vasárnap, vagy néha hétköznap este, hiszen máskor nem értek rá. De másodszor: ha akkor nem is jártak volna... A harmincas években autótulajdonos bányász nem akadt, ma bezzeg százával vannak; egyetemre is kevés fizikai munkás járathatta a gyermekeit; az öltözködésről, táplálkozásról, a kulturális szint különbségéről nem is érdemes beszélni. Ha a múltban nem is jártak volna, most bizonyára járnának, ha lenne hova. Mert senkise állítsa, hogy polgári csökevény, ha valaki pihenni akar, beszélgetni, újságot olvasni, vagy akár csak szemlélődve üldögélni egy órát. A kávéház pedig erre való volt. És erre való lenne, ha lenne.

S azt sem hiteti el velem senki, hogy jobb, ha az emberek a „kávéházi lebzselés” helyett a minden második utcasarikon található pálinkaszagú állóbüfébe és leplezetlen kocsmákba kényszerülnek, ha

találkozni és beszélgetni akarnak egymással. De a sok pesti presszó sem pótolja a kávéházat; legtöbbször csak beugrásra, rövid tartózkodásra alkalmas, az üldögélő vendéget hamarosan kinézik. Vagy pedig utána kell rendelni, újra fogasztani kell. A pesti kávéházban viszont egy kapuciner mellett megkapta a vendég az összes lapokat, folyóiratokat, és ott ülhetett, amíg kedve tartotta. Mégis — csudák csudája! — a kávéháztulajdonosok, sőt a főpincérek legtöbbször is, tiz-tizenöt év alatt meggazdagodott. Most is jól mehetne egy mai VV-kávéház, ha úgy vezetnék, ahogy valamikor Kraszner úr vezette a Japánt! Pedig ő még húsz százalék kedvezményt is adott festőnek-színészeknek-íróknak-muzsikusknak.

★

Pesti hagyomány a kávéház. Borsody Bevilacqua Béla, ezerháromszáz oldalas monográfiájában 1535-től 1935-ig dolgozta föl a „pesti-budai kávéházak” történetét. Négy évszázad! Budapestet emberemlékezet óta a kávéházak városának nevezték, mint Párizst, Bécsét és Prágát is. A kapitalista Párizsban, Bécsben és a szocialista Prágában is megmaradtak a kávéházak, nálunk kiirtották. Vagy huszonöt éve, olcsó demagógiával, amely csak ostobasága folytán nem volt nevelés, hangulatot keltettek... nem a lebzselők, hanem a kávéházak ellen. Be is vertek néhány kirakatablakot kárt okozva ezzel a biztosítónak. De aztán tömegével zártak be a helyiségeket, ami néhány megmaradt az is kimúlt azóta. Vagy átalakultak büfének nevezett italboltok. Vagy „tatarozzák”, az idők végezetéig.

Így aztán hiányzik egy eleven és rokonszenves szín Budapest képéről; és hiányzik a hely, ahol emberek szesz-nyakalás nélkül találkozhatnának, beszélgethetnének, jó éreznék magukat.

Kár.

Erdődy János